

EXAMENSARBETE
Hösten 2005
Läroarutbildningen

Barns sociala kompetens
Hur den yttrar sig i rolleken

Författare
Linus Lindborg
Albin Pålsson

Handledare
Laila Gustavsson

Barns sociala kompetens

Abstract

Syftet med vårt arbete är att undersöka hur den sociala kompetensen yttrar sig i barns rollekar. I arbetet försöker vi definiera begreppen social kompetens, rollek samt belyser hur den sociala kompetensen yttrar sig i rolleken genom litteraturgenomgång och observationer. Vi har genom vårt arbete kommit fram till att den sociala kompetensens yttringar i barns rollek är tydliga, då de i rolleken måste samarbeta med varandra för att föra leken framåt. Den sociala kompetensen yttrar sig på många sätt i rolleken där de mest framträdande sociala beteenden är samarbete, turtagande, förmåga att kunna lösa konflikter och samförstånd.

Ämnesord:

Social kompetens, rollek och lek

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
1. INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE.....	6
1.3 ARBETETS UPPLÄGGNING	6
2. LITTERATURGENOMGÅNG	7
2.1 SOCIAL KOMPETENS	7
2.2 ROLLEK.....	9
2.3 DEN SOCIALA KOMPETENSENS UTTRYCK I ROLLEKEN	11
2.4 TEORETISK UTGÅNGSPUNKT.....	13
2.5 STUDIENS CENTRALA BEGREPP.....	15
2.6 PROBLEMPRECISERING	16
3. EMPIRISKA DELEN	17
3.1 METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER	17
3.2 METOD.....	18
3.3 FORSKNINGSETISKA PRINCIPER	19
3.4 UNDERSÖKNINGSGRUPP	19
3.5 TOLKNING	20
4. RESULTAT OCH TOLKNING	21
4.1 OBSERVATIONER	21
4.1.1 <i>Kojan</i>	21
4.1.2 <i>Upptäcktsfärden</i>	23
4.1.3 <i>Kanalbyggarna</i>	24
4.1.4 <i>Storasystrarna</i>	25
4.1.5 <i>De två lekarna</i>	27
4.1.6 <i>Mallorca</i>	28
4.1.7 <i>Pippi</i>	29
4.2 SAMMANFATTANDE TOLKNING AV OBSERVATIONERNA	32
5. DISKUSSION	33
5.1 RESULTATETS BETYDELSE FÖR VÅR YRKESROLL.....	36
5.2 FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING	37
5.3 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATS AV ARBETET	37
REFERENSER	38
BILAGA	40

Förord

Vi vill tacka Laila Gustavsson som hjälpt och stöttat oss under arbetets gång.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

En av de grundläggande kompetenserna som vi anser att människan behöver för att klara sig i samhället är den sociala kompetensen. Har man inte fått med sig denna ifrån barndomen menar vi att det är svårt att skaffa sig den i vuxenlivet. Det finns inget skolämne som heter social kompetens och vi har inte upplevt att det läggs någon större vikt vid att lära barn och ungdomar att utveckla den. Vi menar att den sociala kompetensen börjar utvecklas redan i förskoleåldern och tolkar det som att det oftast sker naturligt hos barn genom leken med andra barn.

Vi som skriver detta arbete började lärarutbildningen år 2002 och har läst Språk och skapande som inriktning. Denna inriktning riktar sig mot barn i åldrarna noll till tolv år. Vi har läst mycket om olika lärometoder och olika sätt att fånga barns intresse av att vilja lära sig mer och söka kunskaper på eget initiativ. Vi har också läst och diskuterat mycket om den fysiska lärmiljöns betydelse för barns lärande. Allt detta har intresserat oss mycket under resans gång men det finns fortfarande saker som vi anser är viktiga för barns lärande och som vi tycker har kommit i skymundan under vår utbildning. En av dessa saker är den sociala kompetensens betydelse för barnet. Vi känner att detta är en alltför stor frågeställning för vårt arbete. Vi väljer därför att avgränsa oss till frågan om hur den sociala kompetensen yttrar sig i rolleken samt vad barns tidigare erfarenheter har för betydelse för rolleken. Som vi ser det har barn lättare att ta till sig kunskaper om de kan referera dem till sina tidigare upplevelser. I en lärandesituation anser vi att det är bra att först utgå ifrån barnets verklighet och tidigare erfarenheter för att sedan vidga deras perspektiv. Även i leken anser vi att barns tidigare erfarenheter har betydelse för lekens utformning och händelseförlopp.

Vi har under vår tidigare verksamhetsförlagda utbildning observerat att barn leker väldigt mycket. Barns lek är något som intresserat oss och i synnerhet hur leken påverkar samt utvecklar barns sociala kompetens. I Läroplanen för förskolan Lpfö 98 (Utbildningsdepartementet, 1998) står det att förskolan ska sträva efter att varje barn ska

utveckla öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar. Förskolan ska även sträva efter att varje barn ska utveckla en förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt få förståelse för alla människors lika värde och att visa respekt för allt levande. Där står också att varje barn ska utveckla sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler.

1.2 Syfte

Syftet med vårt arbete är att undersöka hur den sociala kompetensen yttrar sig i rolleken samt vad barnens tidigare erfarenheter har för betydelse för rolleken.

1.3 Arbetets uppläggning

I nästa kapitel sker en litteraturgenomgång där vi redovisar litteratur som behandlar begreppen rollek, social kompetens samt och hur den sociala kompetensen uttrycks i rolleken. Vår teoretiska utgångspunkt, som är det sociokulturella perspektivet, behandlas också i detta kapitel. Därefter kommer vi att presentera den empiriska delen som består av våra observationer, metod, forskningsetiska principer samt metodologisk utgångspunkt. Vi fortsätter med en diskussion där vi knyter samman den litteratur vi läst och de observationer vi gjort. Avslutningsvis kommer förslag på fortsatt forskning och en kort sammanfattning av arbetet.

2. Litteraturgenomgång

I detta kapitel koncentrerar vi oss på litteratur som rör rollek och social kompetens. Det sociokulturella perspektivet, som vi har som teoretisk utgångspunkt för arbetet, kommer också att belysas.

2.1 Social kompetens

Social kompetens enligt Pedagogiskt uppslagsverk (1996):

Syftar inom förskolan på barnets förmåga att ta till sig de regler och rutiner som finns för samvaro. Med social kompetens avses också mer allmänt en människas förmåga att samspela med andra människor. (s.574)

Både Ogden (2003) och Pape (2001) definierar social kompetens som kunskaper, färdigheter och förhållningssätt, som gör det möjligt att skapa och hålla kvar sociala relationer. Den leder till en realistisk uppfattning om den egna kompetensen och är en förutsättning för att individen ska kunna hantera sociala sammanhang och uppnå socialt accepterande eller etablera nära och personliga vänskapsförhållanden. Båda menar att den sociala kompetensen handlar om konsten att kunna umgås med andra. Pape (2001) skriver vidare att social kompetens är relaterad till både person och situation. En egenskap som är positiv hos en person eller i en situation kan anses vara negativ hos en annan person eller i en annan situation, exempelvis envishet och pratsamhet.

Herlitz (2001) skriver att den sociala kompetensen även är kultur- och tidsbunden. I olika länder har vi olika människo- och världssyn. Den synen som gör oss kompetenta i Sverige kanske inte fungerar i ett annat land och tvärtom. Den sociala kompetensen är även tidsbunden. Det beteendet som man strävade efter i skolorna under femtiotalet är inte det beteendet som vi strävar efter i dagens skolor. Detta innebär inte att man ska acceptera allt nytt som kommer men att man ska vara medveten om det som händer omkring en och kunna ta en medveten ställning.

Herlitz (2001) skriver vidare att den sociala kompetensen i vissa avseenden även är miljöbunden. Den skiljer sig också åt beroende på var i landet man bor och under vilka förhållanden man är uppväxt. En som är uppväxt under mindre trygga förhållanden utvecklar en överlevnadsskicklighet som till exempel ett barn i en mer skyddad miljö inte har något behov av att ha för att överleva. Herlitz redovisar 14 punkter som han anser vara viktiga ingredienser i den sociala kompetensen.

<i>Emotionell intelligens</i>	<i>Att vara medveten om sina egna och andras känslor.</i>
<i>Genomtänkt etik</i>	<i>Kunna argumentera utifrån moraliska värderingar.</i>
<i>Människosyn</i>	<i>Att ha en genomtänkt människosyn med empatiskt värde.</i>
<i>Kommunikationsförmåga</i>	<i>Att kunna kommunicera med olika människor.</i>
<i>Samarbetsförmåga</i>	<i>Kunna samarbeta med alla människor.</i>
<i>Förmåga att hantera konflikter</i>	<i>Att kunna ta tag i konflikter och hantera dem på bästa sätt.</i>
<i>Hur man uppträder i olika situationer</i>	<i>Att vara medveten om regler och normer.</i>
<i>Empati</i>	<i>Förstå hur en annan individ upplever en viss situation.</i>
<i>Lojalitet</i>	<i>Att vara lojal och ärlig.</i>
<i>Ärlighet</i>	<i>Att inte ljuga för egen vinnings skull.</i>
<i>Förmåga att inspirera andra</i>	<i>Kunna hjälpa och lyfta andra i jobbiga situationer.</i>
<i>Problemlösningsförmåga</i>	<i>Se möjligheterna och inte gräva ner sig i ett problem.</i>
<i>Förmåga att möta förändringar</i>	<i>Kunna göra ett rättvist ställningstagande till förändringar.</i>
<i>Ansvar</i>	<i>Ta ansvar över sina handlingar och som medmänniska.</i>

Enligt Herlitz räcker det inte att man bara är kompetent på tio av punkterna utan man måste vara kompetent på alla punkter för att vara en socialt kompetent person.

2.2 Rollek

Vi kommer i detta kapitel att göra en kort genomgång om lek i allmänhet för att därefter koncentrera oss på rolleken.

Enligt Svenska akademins ordbok (2005) står ordet lek för en sysselsättning som är avsedd för praktiskt ändamål och för att bereda nöje, samt att leken eftersträvar att efterlikna den vuxna verkligheten.

Knutsdotter Olofsson (1993) menar att definitionen av lek inte är så självklar som man kan tro. Lek kan yttra sig i många olika former och vid många olika situationer. Hon menar vidare att barn leker för lekens skull och att leken är sitt eget mål. Leken är rolig och lustfylld, vare sig man leker i grupp eller ensam. Även Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) anser att processen i leken är viktigare för barnet än produkten. Enligt Knutsdotter Olofsson (1991) måste deltagarna för att kunna leka följa de grundförutsättningar som finns för själva lekandet. För att kunna leka rollekar måste man förstå skillnaden på verklighet och lek, kunna förstå andras leksignaler och förstå meningen av företeelser, samt bevara den harmoni leken står för. Norén – Björn (1991) anser för att leken ska fungera måste deltagarna utveckla förmågan att känna samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Samförstånd innebär att alla som är med i rolleken förstår att de leker och vad de leker. Ömsesidighet innebär att alla är på en jämställd nivå, oberoende av ålder och styrka. Turtagande betyder att alla som är med i rolleken får turas om att ta initiativ och bestämma. Alla deltagare måste vara med på att det är en lek, känna respekt för varandra och förstå innebörden med att turas om. Hangård Rasmussen (1981) har också synpunkter på de grundförutsättningar som leken har. Han menar att lekens spontanitet och frivillighet, lekens koppling till verkligheten och lekens oförutsägbarhet är de tre grunddrag som präglar leken. Enligt Norén – Björn (1988) är leken för ett barn lika viktig som att få mat och sömn. Det den vuxna människan bearbetar med hjälp av drömmar menar hon att barn gör genom leken. Då man ser hur barnet utstrålar glädje över den gemenskap de känner tillsammans med sina kamrater, känns det fel att som vuxen avbryta stunden. Enligt Niss och Söderström (1996) borde det vara lika självklart för den vuxne att leka med barnet så att leken fortsätter utvecklas som det är att prata med barnet för att deras språk ska utvecklas.

Hangård Rasmussen (1985) beskriver leken som ett fenomen, en uppenbarelse som möter barnens vardag på ett naturligt sätt. För att leka behöver man inte anstränga sig, leken finns där som en naturlig del av livet. Bladsjö, Holmbom, Johansson, Lagrell och Nelander (1984) menar att rolleken där barnet börjar härma vuxnas beteende och handlingar är den ledande leken bland barn från tre år och uppåt. Författarna menar att rolleken figurerar både inomhus och utomhus, ensam och i grupp, och att den är den viktigaste leken för barns sociala utveckling. Rolleken karaktäriseras av att barnet låtsas vara någon annan utifrån den roll barnet har tagit till sig i leken.

Även Hangård Rasmussen (1981) menar att leken är en självklar del i förskolans vardag och att den dominerande leken i förskoleåldern är rolleken. Där är barnet både sig själv och någon annan. Förmågan att låtsas vara någon annan än sig själv är en grundförutsättning för rolleken samtidigt som det är en av de viktigaste ingredienserna för barnets psykiska och sociala utveckling. Han menar vidare att den fantasiåtergivning som sker i rolleken leder barnet in i verkligheten. Barnet leker både med sig själv och med kamrater i rolleken. Genom de upplevelser barnet får i rolleken utvecklas barnets personlighet genom handlingar som efterliknar det vuxna sociala samspelet. Barnet utvecklar känslor som de identifierar med de personer de låtsas vara och tar därefter till sig deras sociala utmärkande drag.

Hangård Rasmussen (1981) har listat det han menar är rolleken grundläggande element.

- I leken lär sig barnet att samla spridda sociala erfarenheter genom sina handlingar och den dialog som uppstår i rolleken.
- Barnet lär sig förstå handlingen och de olika rollerna i leken.
- Barnet lär sig att koncentrera sig. I rolleken måste den enskilde individen ha en uppfattning om vad de andra barnen gör och var de befinner sig i lekprocessen.
- I rolleken lär sig barnet att kontrollera sina inre och yttre handlingar.
- Barnen lär sig att leva sig in i varandras roller. De måste anpassa sig till varandra och lär sig på så sätt att vara flexibel.
- I rolleken skapar barnet sin egen omgivning och uppnår en viss självständighet.
- Rolleken bidrar till att frigöra barnet från nära personer, som till exempel föräldrarna genom att tränga in på ett bredare område av vuxenvärlden.
- I rolleken knyter barnet alltfler kontakter med andra barn och blir därmed mindre egocentriskt.

- Barnet får en bättre verklighets- och omvärldsuppfattning genom rolleken, då de provar på det dem observerat hos den vuxne. När barnet inte leker iakttar de vuxenvärlden och lär sig om den.

2.3 Den sociala kompetensens uttryck i rolleken

Det är i leken som barn lär sig bäst om sig själv och sin omvärld. Det är här som barnet lär sig hantera sin omgivning och få en förståelse för vad som händer. När barnet leker tillsammans med andra utvecklar det sin sociala förmåga, hur det ska vara gentemot andra. Leken ger även närhet till andra och barnet kommer i kontakt med sina egna och andras känslor. Leken ger också barnet en språklig stimulans (Niss och Söderström, 1996).

Knutsdotter Olofsson (1993) anser att små barn mellan ett och ett halvt till två år härmar allt vad de ser att vuxna gör. På detta sätt uppfattar de snabbt hur omgivningen beter sig i olika sociala sammanhang. Barnet lär sig och tar till sig olika beteenden och lär sig olika handlingars konsekvenser, både fysiska och sociala. Denna form av inläring är en förutsättning för rolleken. I rolleken prövar barnet beteenden som de har observerat hos den vuxne. Jorup och Preisler (2001) menar att i rolleken kan barnet öva upp och testa sina sociala förmågor utan att behöva vara rädd för några allvarliga konsekvenser som skulle kunna uppstå i det verkliga livet. En risk som finns är förstås att barnet kan uteslutas ur barngruppen.

Moyles (1995) anser att rolleken lägger grunden till de sociala reglerna. Det barnet lär sig genom rolleken utgör grunden för ett regelstyrt beteende. Rolleken baseras på barnens erfarenheter där de prövar sina idéer och attityder i olika situationer samt övar på vad som händer i verkliga livet, men de är hela tiden inom lekens trygga ram. Tullgren (2003) ser rollekar som ett sätt för barn att pröva vuxna roller och det ökar barns kunskaper om vuxenliv och arbete. Den bidrar även till barns lärande och deras sätt att förstå omvärlden.

Enligt Knutsdotter Olofsson (1993) prövar barnet olika förhållningssätt i sina rollekar. De får då testa på de roller som inte uppskattas av vuxna och får då genom leken uppleva konsekvenserna av sitt handlande och på detta sätt lär de sig något om det sociala regelsystemet. Genom denna rollek lär de sig att behärska den sociala världen och skaffar sig en stor beteendepertoar och lär sig i vilka situationer olika förhållningssätt passar in. Hjort

(1996) har gjort en observation som stödjer detta. På en förskola där barnen hade sett "Vi på Saltkråkan" på TV lockades ett av barnen av Skrållan och de busiga och olydiga egenskaperna som hon har i förhållande till de andra människorna i serien. Det var de individuella och karakteristiska dragen hos Skrållan som attraherade henne, i detta fall att vara olydig och överträda de vuxnas normer. Ett annat barn intog rollen som mamma i leken och identifierade sig med de normer som en mamma har. I leken tog hon hand om sina olydiga barn och bestraffade dem när de varit olydiga, tvättade dem när de smutsat ner sig också vidare. Hjort menar också att det finns en speciell struktur som måste följas i leken. Leken är spontan och frivillig men leken kan inte enbart styras av impulser utan deltagarna måste följa de normer som de olika rollerna står för. För att barnet ska kunna fungera i rolleken krävs, enligt Ytterhus (2003), även att han/hon spelar rollen på ett, enligt de andra, korrekt sätt. Alla i gruppen måste veta hur deras roll ska spelas. Om någon inte lever upp till de andras förväntningar av rollen kollapsar leken. Det räcker alltså inte för barnet att ha kunskaper om en roll utan det måste även veta vilken syn de andra barnen i leken har den karaktär man tagit.

Rolleken ger barnet möjlighet att ge uttryck åt sina samlade sociala erfarenheter. Med hjälp av sin fantasi sätter barnet in dessa i nya sammanhang på ett unikt och kreativt sätt och kan då tränga in i bredare områden av den vuxnes verklighet. De tvingas också att gå ut ur sitt egocentriska perspektiv när de leker med andra och detta leder till att uppmärksamheten på omgivningen skärps. Barnet lär sig de viktigaste kännetecknen i olika vuxenhandlingar och förfinar dessa med hjälp av bland annat diskussioner med andra barn (Norén-Björn, 1988). Hon ser också att barn genom rolleken utvecklar sin förmåga att lösa problem, sitt språk och sin förmåga att kommunicera med andra. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar att genom att leka tillsammans med andra utvecklar barnet sin sociala kompetens och de lär sig att leva med andra människor, skratta, bli arga utan att slåss, kompromissa, känna sympati och empati. Barnet tvingas att konstruera lösningar på lekplanet för att kunna utveckla leken. Det gäller att de leker i samförstånd med varandra och följer de sociala lekreglerna om leken ska kunna fortgå. På detta sätt får leken en form av dialog mellan deltagarna men om det blir obalans i makten kan leken bryta samman. Även Knutsdotter Olofsson (1991) skriver om de tre sociala lekreglerna och menar att barnet lär sig dessa i den tidiga leken med vuxna och att reglerna sedan finslipas när de leker med kamraterna. Att dessa skapar den harmoni i leken som måste bevaras för att leken ska kunna fortsätta och utvecklas.

Variation av både miljö och människor är ett viktigt inslag i barns upplevelsevärld. De lär sig variera sitt sociala förhållningssätt gentemot sin omgivning. Olika personer har olika regler beroende på vilken miljö de befinner sig i. Det gäller för barnet att kunna anpassa sig till de förhållande som råder vid dessa olika tillfällen (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Hangård Rasmussen (1981) anser att det inte är ovanligt att barn i åldern tre till fyra år nöjer sig med rollen som intresserad åskådare, särskilt när det är äldre barn som leker. De studerar de äldre barnens komplicerade lekregler. För att ett barn ska kunna ta sig in i en redan pågående lek krävs både anpassning och socialförmåga (Jorup & Preisler, 2001). De menar vidare att det är viktigt för barn att ha jämnåriga kamrater att leka med, då det där är vanligare med improvisation än i leken med vuxna. Den improviserade rolleken bidrar till att utveckla vuxen kommunikativ kompetens hos barnet.

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) samt Tullgren (2003) utvecklar barnet sina kommunikativa förmågor genom leken med andra. För att leken ska kunna fortgå och de involverade ska veta att det är lek och inte allvar signalerar de genom sitt kroppsspråk, mimik och röstlägen att detta är lek. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar vidare att språket har en stor betydelse för barnet när det ska skaffa vänner. För att kamratskap ska kunna uppstå krävs att barnet kan diskutera, förhandla och samarbeta i leken. Det är även i leken som barnet utvecklar och prövar sin förmåga att vara en kamrat och ha kamrater. Jorup och Preisler (2001) skriver att från treårs ålder utgör vänskap en av de mest centrala ingredienserna i barns liv. Den viktigaste sociala aktiviteten för barn i den åldern blir då den sociala leken med jämnåriga kamrater. Barn leker även rikare lekar med de barn de känner väl än med de barn som de inte känner så bra. Det är just gemenskapen i leken som för barnet är det mest eftersträvansvärda.

2.4 Teoretisk utgångspunkt

Vygotsky (Jerlang m.fl. 1999) anser att människan utvecklas genom socialt samspel och att de tidigare utvecklade erfarenheterna förmedlas genom språket. Barnet utvecklar inte bara en sak åt gången, utan kan vara i en process med att utveckla många olika saker samtidigt. Vygotsky (1978) menar att man ska fortsätta med uppgifter som för barnet framåt i utvecklingen och

inte bara upprepa saker de redan kan. På detta sätt får man en insikt om hur långt barnet har kommit i sin utveckling och i vilken fart utvecklingen kan fortsätta. Vygotsky (1978) menar vidare att leken är en social process där barn kan uttrycka sina sociala behov och identifiera sig med sina förebilder. Vygotsky menar också att våra dagliga handlingar måste vara meningsfulla för att vi ska vara motiverade att utföra dem, medan det i leken är helt tvärtom. Barn leker inte för att det är meningsfullt att leka, utan för att det är roligt och leken tillfredställer deras behov av att leka och röra på sig. Med detta menar Vygotsky att lek är mycket viktigt för barns utveckling.

Enligt Bråten (1998) anser Vygotsky att i rollekar måste barnet uppträda enligt vissa regler. Barnet måste lära sig att förstå sina attityder och handlingar som utgångspunkter för vad de gör, till exempel när de uppträde som mamma, vaktmästare eller polis. Barnet måste kunna förknippa handlingar med en bestämd roll. På så sätt blir rolleken en social öppning i att tillägna sig medvetna liknelser om sociala roller. Leken utvecklar förmågan att bedöma handlingar utifrån de regler som finns inbyggda i leken. Leken är regelbaserad även om det inte rör sig om lek med formulerade regler som skapats på förhand. I leken uppstår situationer där barnet till exempel ska föreställa en moder och då måste det anpassa sig till de sociala beteende en mamma har. På så sätt blir den dolda sociala koden medvetandegjord i leken.

Vygotsky (1995) menar att det är genom fantasin som emotionella beteende uppträder mellan barn och som anknyter till verkligheten och sociala situationer och beteende. Vygotsky (1999) anser att barn inte skapar sitt eget verbala språk och sitt kroppsspråk utan får det i kommunikation med sin omgivning.

Enligt Säljö (2000) är kommunikation länken mellan människors tänkande. Enligt det sociokulturella perspektivet är språket ett redskap som alla människor använder för att kommunicera med omvärlden. Han menar att man kommunicerar på två sätt, med en utsida vänd mot andra och en insida vänd mot oss själva och vårt eget tänkande. Om människan deltar i praktiska och kommunikativa samspel med varandra, skapas en kommunikation med omgivningen. Man lär sig i olika situationer och barn tar ofta till sig lärdom i situationer där det inte finns någon förutbestämd lärosituation planerad. Lärande äger alltså rum både på en individuell och på en kollektiv nivå, där situationerna för lärdom kan ske i exempelvis föreningslivet, bland vänner, sin familj samt samhället vi lever i. Social utveckling påverkas

av hur vi får ta del av information, kunskaper och färdigheter. Med hjälp av tidigare erfarenheter vet vi hur vi ska agera i olika sociala situationer. Vi känner igen förväntningarna och de inramningar som kännetecknar och tolkar situationen för oss, och på så sätt vet vi hur vi ska agera. Tänkande, kommunikation och fysiska handlingar är situerade, och måste förstås i relation till den situation de ingår i. I ett sociokulturellt perspektiv är det vardagliga samspelet och det naturliga samtalet en viktig faktor. Vi formas som sociala individer genom samtal och genom sociala händelser lär vi oss de flesta utav de färdigheter vi behöver för framtidens lärande och utveckling (Säljö, 2000). ”Det är genom socialt samspel som vi kommer i kontakt med omvärlden och blir delaktiga i de sätt att tänka och handla som är framträdande i vår kulturella omgivning” (Säljö, 2000. s. 232). Han menar att det är genom ett sådant samspel som vi hämtar näring till vår egen världsbild och personlighet.

Enligt Säljö (2000) är det i ett sociokulturellt perspektiv redskapen som är det viktiga för lärande och utveckling. Det han menar med redskap är verbala och kroppsliga uttryckssätt som gör det möjligt för oss att förstå, kommunicera och hämta information om omvärlden. Redskapen är också ett sätt för oss att samla information. Det är med hjälp av redskapen som vi lär oss någonting och med hjälp av dessa redskap som vi inhämtar betydelsefull kunskap. Han fortsätter med att redskapen är nödvändiga för att människan ska förstå nya händelser och för att kunna inhämta nya kunskaper. Han menar att vi kan till exempel inte bygga ett hus eller anlägga en trädgård om vi inte har samlat information först, om hur vi ska gå tillväga för att genomföra våra handlingar. Han menar att användandet av intellektuella och manuella redskap är förenade med varandra som två sidor av samma handlingar.

2.5 Studiens centrala begrepp

De två centrala begreppen vi kommer att använda oss av i arbetet är rollek och social kompetens. Med rollek menar vi barns lek där de låtsas att de är någon annan än sig själva till exempel en mamma, lärare eller någon fantasifigur. Den rolleken vi skriver om är den som inte är lärarledd utan den där barnen själva kommer på vad de ska leka, delar in sig i roller och bestämmer lekens regler och struktur. Med social kompetens menar vi barnens förmåga att kunna samspela med varandra samt att kunna ta till sig lekens oskrivna regler och struktur.

2.6 Problemprecisering

Efter genomgång av litteratur och utifrån vårt syfte är våra preciserade frågeställningar:

- Hur yttrar sig den sociala kompetensen i barns rollek?
- Hur syns barns tidigare erfarenheter i rolleken?

3. Empiriska delen

3.1 Metodologiska utgångspunkter

Enligt Patel och Davidsson (2003) är observationer som mest användbara när man ska samla information om olika beteenden och skeenden i naturliga situationer. Man är inte heller beroende av att individen eller individerna man observerar samarbetar med en, de behöver inte heller ha en verbal kommunikationsförmåga, vilket är en fördel när man observerar mindre barn. Det som brukas tas upp som en nackdel är att en observation ofta är tidsödande, då det många gånger handlar om att vara på rätt plats vid rätt tidpunkt.

En observation kan, enligt Patel och Davidsson (2002), gå till på olika sätt. En strukturerad observation innebär att man i förväg bestämmer vilka beteenden och händelser som ska observeras och i förväg arbeta fram ett observationsschema. Om man har ett utforskande syfte och använder sig av observationen för att få så mycket kunskap som möjligt går det inte att ha ett färdigt observationsschema. Då använder man en ostrukturerad observation. Oavsett vilken observationstyp man använder sig av gäller det att man är tränad och väl förtrogen inom det område man ska observera. Enligt Patel och Davidsson finns det tre frågor som man som observatör måste ta ställning till:

- Vad ska jag observera?

Om man har valt att använda sig av en strukturerad observation gäller det att problemet är så väl preciserat att det är givet vilka situationer och vilka beteenden som ska ingå i observationen.

Om man använder sig av en ostrukturerad observation gäller det att ha goda kunskaper inom problemområdet.

- Hur ska vi registrera observationerna?

Den strukturerade använder sig lättast av ett observationsschema där man i förväg har skrivit upp de kategorier som ska observeras, så att det under observationen bara är att bocka av.

Även med en ostrukturerad observation måste ha klart för sig vad som ska observeras. Här registrerar man lättast händelserna genom att skriva ner nyckelord. Om man genomför en längre observation så är det bra att med jämna mellanrum gå iväg för att göra en snabb sammanfattning.

- Hur ska vi som observatörer förhålla oss?

Vi måste ta ställning hur vi ska förhålla oss i observationsstunden, ska vi vara deltagande eller inte deltagande observatörer.

3.2 Metod

Majoriteten av den litteraturen vi redovisar har vi funnit genom att söka i diverse databaser och genom biblioteken. De databaser vi använt oss av är Ebrary, Libris, bibliotek.se, pedagogiska magasinets artikelsök samt bibliotekets katalog Book-it. De ord vi sökt på är: social kompetens, rollek, lek och samspel genom lek. Ordet rollek har varit svårt att hitta då det ofta står under ordet lek. Social kompetens har varit svårt att konkretisera då vi uppfattar det som ett relativt nytt begrepp som det inte skrivits så mycket om. Vi har hittat mycket litteratur som angränsar till social kompetens som till exempel vad kompetens och socialisation är men inte mycket forskning om den exakta definitionen social kompetens.

Enligt Widerberg (2002) handlar kvalitativ forskning om att få fram en djupare innebörd eller mening medan kvantitativ forskning handlar om mängden och bredden av informationen man samlar in. Vi har använt oss av en kvalitativ forskning där vi lagt vikten på vad Patel och Davidsson (2002) kallar ostrukturerade observationer. Valet av observation var tämligen självklart för oss då vår forskningsfråga var hur barns sociala kompetens yttrar sig i rolleken. Vi ansåg att den bästa metoden för att se detta var att studera barn i deras rollek. Vi studerade samma barngrupp vid sju olika tillfällen i deras fria lek. Vi använde oss av anteckningsblock, penna samt videokamera vid några av tillfällena. När vi observerade genom att anteckna höll vi en tillbakadragen roll men vid enstaka fall fick vi gå in och fråga barnen vad som hände i leken. När vi observerade med videokamera stod vi i ett hörn i ett rum och filmade en grupp barn vars föräldrar hade givit oss tillåtelse att videofilma deras barn. Efter det att våra observationer var avklarade satte vi oss ner och **tolkade** resultatet vi fått fram.

3.3 Forskningsetiska principer

Vi har, utifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002), informerat personal och föräldrar om syftet med våra observationer. Vi har även skickat ut en förfrågan (bilaga) till målsman om tillåtelse att videofilma deras barn och där förklarat att innehållet endast kommer att användas vid **tolkning** av vårt arbete. Vi informerade även om att filmerna kommer att förvaras på ett säkert sätt. Vi försäkrade också att namn på personer och skola skulle komma att behandlas så att deras anonymitet garanterades.

3.4 Undersökningsgrupp

Vi gjorde våra observationer på två syskonavdelningar på en förskola som är belägen i nordöstra Skåne. **Förskolan låg i ett skogsbyn i utkanten av ett samhälle.** Barnen var i åldrarna tre till fem år. De båda avdelningarna var oftast sammanslagna då de har ett gemensamt lektrum och gemensam utemiljö. På grund av att våra observationer handlade om barns fria lek höll vi oss i bakgrunden och involverade oss inte i deras lek. Vi observerade bara de stunder som inte var lärarledda, det vill säga barnens fria lekstund.

De båda grupperna bestod sammanlagt av 28 barn och sex pedagoger. Barnantalet varierade medan vi var där, då några av barnen slutade. En stor del av barnen var av utländsk härkomst men de flesta hade välutvecklat svenskt språk och hade inga svårigheter att verbalt kommunicera med personalen och de andra barnen.

3.5 Tolkning

Efter det att vi renskrivit våra observationer diskuterade vi varje enskild observation. Vi diskuterade och markerade i materialet när vi fann något som var utmärkande för sociala kompetenser. Vi utvecklade sedan våra **observationer** genom att tolka dem utifrån den litteratur vi funnit. **Observationerna** är grupperade efter den miljö barnen vistades i.

4. Resultat och **tolkning**

I detta kapitel kommer vi att redovisa resultatet av våra observationer utifrån våra forskningsfrågor. Efter varje observation kommer en kort **tolkning** att presenteras. Observation sju är videofilmad och övriga är gjorda genom ostrukturerade observationer.

4.1 Observationer

4.1.1 **Kojan**

Den här observationen gjordes utomhus i en öppen skogsglänta. Gruppen består av 13 barn i åldrarna tre till fem år och två pedagoger. Observationen pågick i cirka 30 minuter.

I gläntan finns en liten koja där tre pojkar och två flickor genast börjar leka mamma, pappa, barn. Under lekens gång förställer alla rösten när de är rollen. Emellanåt är de tvungna att avbryta leken för att förklara eller förtydliga något, då ändrar de tillbaka till sin vanliga röst. Flickan som intar rollen som mamma är väldigt bestämd och tar direkt kommandot över gruppen och börjar genast dela in de andra barnen roller. Familjen består av en mamma, en pappa, en storsyster och två storebröder. Efter indelningen hjälps hela familjen åt att laga mat. Under matlagningen kommer det en mindre grupp barn som går in i kojans varpå mamman säger med sin vanliga röst:

– Ni plingade inte.

En av de anländande flickorna svarar snabbt:

– Jag gjorde.

De övriga barnen är tvungna att gå ut igen, varpå de flesta av dem går iväg på annat håll.

Barnen plingar på och mamman säger med sin vanliga röst:

– Nu kan ni komma in.

De som går in i kojans och flickan som hade plingat involveras inte i leken, de stannar bara i kojans en liten stund och går sedan iväg. Leken i kojans stannar inte upp för detta. Strax efter besökarna lämnat kojans säger de båda storebröderna att de ska till arbetet och går iväg på

annat håll. Efter det att de två pojkarna lämnat leken kommer en annan pojke till kojan. Han stannar utanför och frågar om han får vara med.

– Ja, men du måste plinga innan du kommer in, svarar mamman på detta.

Pojken plingar och går in. Mamman försöker genast dela in pojken i rollen som lillebror men han protesterar och säger att han vill vara storebror.

– Men det kan du inte vara för att hon är redan storasyster, svarar mamman.

Trots detta fortsätter pojken att protestera och mamman ger med sig. Leken fortsätter med att alla ska hjälpas åt att städa kojan. De kastar ut gamla löv och pinnar. Under städningens gång kommer det en flicka som också vill vara med att leka. Den nya flickan vill också vara mamma men detta får hon inte. Då den nya flickan inte vill ändra sin tilltänkta roll springer den gamla mamman till en av pedagogerna och förklarar problemet för henne, utifrån sin synvinkel att den nya flickan bara förstör för dem när de leker. När den nya flickan ser detta går hon hastigt sin väg. Pedagogen följer med mamman till kojan. När pedagogerna anländer så är det fler barn som strömmar till. Mamman som nu är utanför både kojan och sin roll säger inte till de nya barnen att de ska plinga innan de går in i kojan, det gör inte heller resten av familjen. Nu ändrar alla barn som varit med i leken tillbaka till sina vanliga röster och leken upphör.

Tolkning:

Flickan som tar rollen som mamma är den bestämmande i gruppen och tar genast initiativet genom att dela in de andra barnen i de roller hon tycker att de ska ha. De andra barnen i leken finner sig i de roller de blir tilldelade. Flickan tar rollen som mamma antagligen för att det är hennes uppfattning att mamman i familjen bestämmer över barnen. Där får hon en naturlig ledarroll i leken. Det syns också tydligt när barnen är i leken och när de är utanför genom de dialekter de använder sig av. Det verkar vara viktigt för barnen att tydliggöra lekens regler efter hand som leken fortskrider, detta för att alla i leken ska vara medvetna om i vilken riktning leken går.

Barnen skildrar sin verklighet av en familj och de båda pojkarna som lämnar leken gör det i form av sina roller, de ska gå till jobbet. På detta sätt störs inte den lekharmoni som behövs för att leken ska kunna fortgå.

Alla barn är tillåtna att delta i leken och trots att mamman är den bestämmande i gruppen låter hon sig övertalas av pojken som vill vara storebror. Men när den andra flickan som också vill vara mamma kommer blir det genast en konflikt som hon ensam inte kan reda ut då tar hon hjälp av en vuxen. Flickan som försökt ta över mammarollen går då därifrån innan den vuxne hunnit fram för att slippa en konflikt hon känner att hon antagligen hade förlorat. Flickan som hade rollen som mamma från början låter sig inte fräntas denna roll för att hon då hade förlorat sin status i gruppen. Det är först när den bestämmande flickan inte längre upprätthåller de lekregler som familjen tidigare haft, att alla som vill komma in i kojan ska plinga som leken kollapsar. De andra barnen är inte lika dominanta och säger därför inte heller till de nya barnen som anländer.

4.1.2 Upptäcktsfärden

Denna observation sker i en skogsglänta i närheten av förskolan. Vid detta tillfälle var endast den ena syskonavdelningen ute. Barngruppen bestod av 11 barn varav 5 var pojkar och sex var flickor. Tre pedagoger var närvarande och hade en mer tillbakadragen roll i barnens lek. Observationen varade i cirka 30 minuter.

Tre flickor har intagit rollen som upptäcktsresande och är på upptäcktsfärd. De beger sig ut i skogsgläntan för att utforska den. När de har kommit in en bit sätter de sig ner för att grilla korv. De letar upp pinnar som de har korven i och sitter och grillar. När de har grillat klart tar de på låtsassenap och ketchup och äter sina korvar. En av flickorna är inte nöjd med bara korv utan bestämmer att de ska grilla svamp också. När de ätit klart upptäcker de en del av ett träd som fallit ner på marken. De tre flickorna blir nyfikna på vad man kan göra med detta och undersöker genast vilka möjligheter där finns. De bestämmer sig för att använda trädet som en gunga. Deras nya leksak uppmärksammas av de andra barnen och snart är hela barngruppen med och leker gunga med trädet. En av de mer bestämda flickorna i barngruppen beslutar oväntat att gungan har blivit en dörr. Det blir en lång diskussion som slutligen resulterar i att trädet har blivit en nöjespark istället. Konflikten mellan delar av gruppen har fått som följd att några av barnen avlägsnat sig och leker en egen lek några meter ifrån nöjesparken. I den andra leken ramlar en flicka och slår sig. Hon springer förtvivlat fram till en av pedagogerna och söker tröst. Samtidigt ser flickorna som befinner sig i nöjesparken detta och bjuder in den

ledsna flickan till nöjesparken och allt det onda är som bortblåst och flickan är glad igen. Här avbryter vi observationen.

Tolkning:

I denna observation ser vi barn i roller som nyfikna vuxna människor på upptäcktsfärd. Rollerna som upptäcktsresande kommer naturligt till flickorna när de bestämt sig för att leka detta. De markerar sina roller när de pratar med varandra och när de säger vad som händer och vad som ska göras i leken. Konflikt uppstår när gruppens ledare, som ständigt tar kommandot och säger vad som ska göras, bestämmer utan att fråga någon annan att deras leksak, i det här fallet trädet genast ska bli en dörr istället för den gunga som den har varit hela tiden. De andra lekdeltagarna tycker det är roligt att trädet är en gunga och vill absolut inte att det ska bli en dörr. Vi ser exempel på hur de reder upp det hela genom att diskutera sig fram till ett beslut.

4.1.3 Kanalbyggarna

Denna observation är gjord på förskolans lekplats där barnen har tillgång till rutschkana, klätterställningar, trehjulingar, sand och mängder av spadar och hinkar. På området finns även en liten skogsglänta som barnen kan vara i. I skogsgläntan finns tillgång till maskar, löv och kottar. De båda syskonavdelningarna är sammanslagna och består av 24 barn varav 15 är flickor och 9 är pojkar. Fem pedagoger är på plats men medverkar inte i den observationen vi gör. Under veckan har det regnat en hel del vilket innebär att det finns mycket vatten att tillgå från de vattenpölar som bildats. Observationen varade i cirka 45 minuter.

Fem tjejer och en pojke bygger en kanal i sanden. De hämtar vatten från vattenpölar som de fyller kanalen med. Vi frågar vad de gör och de svarar att de gör en kanal. Barnen säger att de jobbar för kommunen och att de har ett kontor i en stuga som finns på gården. I stugan äter de lunch och fikar. När vi frågar var vattnet kommer från säger de att vattenpölar är kommunägda och att man måste jobba inom kommunen för att få ta vatten därifrån. Som kanalbyggare inom kommunen tjänar barnen 1000 kronor i månaden. När de har byggt färdigt kanalen och fyllt på med tillräckligt med vatten är det dags att plantera in djur i kanalen. Barnen lägger löv och kottar i kanalen som de hittat i den lilla skogsglänta som finns på området. Löven och kottarna symboliserar fiskar och vattenhästar som ska leva i kanalen.

Pojken kommer med en liten mask som han hittat i skogen och ska lägga ner i kanalen. En av flickorna hejdar honom och påpekar att maskar inte kan simma och ska därför inte vara i kanalen. Barnen enas ganska snabbt om att inga maskar ska vara i kanalen då de inte kan simma. När kanalen var fullbordad ville barnen visa sina kamrater vad de byggt och hämtade både pedagoger och vissa kamrater för att visa sitt bygge. Efter det att de visat pedagoger och kamrater vad de gjort och det inte fanns mer att göra vid kanalen var leken plötsligt ointressant och de gick in i en annan lek. Vid detta tillfälle avslutade vi observationen.

Tolkning:

Barnen i leken kommunicerar och leker tillsammans med ett gemensamt syfte, det vill säga att göra sitt jobb och se till att kanalen blir klar. I leken visar barnen prov på gott samarbete då de alla är överens om vart de vill komma med leken. De är väldigt noga med detaljer och har med allt de tycker är viktigt för en bra kanal. De är också väldigt noga med vad som inte ska vara i kanalen som till exempel masken. Den lilla konflikt som uppstår i leken om varför masken inte får vara i kanalen löser de med argument om varför masken inte får vara i kanalen. Pojken som föreslog idén om masken köper detta argument utan någon invändning. När de byggt klart kanalen och visat den för kamrater och pedagoger slutar barnen leka med kanalen. Vi tolkar det som att de gör så för att arbetet är klart och alla har sett det och att nya lekar väntar.

4.1.4 Storasysterna

Den här observationen gjordes på förskolans lekplats en regnig förmiddag. Båda syskonavdelningarna var ute samtidigt och gruppen bestod av cirka 20 barn och tre pedagoger. Observationen pågick i cirka 15 minuter.

När vi kommer ut är redan en grupp barn, bestående av tre flickor och en pojke, igång och leker. De står tyst vid en bänk i sanden och det ser ut som om de bakar med geggan. Vi går försiktigt fram och frågar vad de leker.

– Mamma, pappa, barn svarar de.

Vi går tillbaka och sätter oss för att observera. Barnen börjar diskutera vilka roller de har. En blir mamma, en blir storebror och båda kvarvarande flickorna vill vara storasystern i familjen. Här blir det bråk mellan flickorna då det inte kan finnas två storasysstrar i samma familj. Mamman håller med om detta medan pojken inte bryr sig nämnvärt utan fortsätter baka. De

båda flickorna fortsätter att bråka om vem av dem som ska vara storsyster. När de inte kan enas går de fram till oss för att fråga om hjälp. Vi förklarar att det visst kan finnas två storsysstrar i en familj, varpå den ena flickan säger:

– Men jag har bara en storsyster.

Hon vänder sig om och går iväg och leker med några andra när hon märker att ingen av oss tar någons parti i deras diskussion om vem av dem som är mest berättigad som rollen av storsyster.

Den andra flickan går tillbaka till sin bror och mamma och säger med förställd röst:

– Nu är jag tillbaka.

Mamman och systemen står och bakar medan brodern busar med dem genom att rycka i deras jackor och förstöra deras bakverk. De bryr sig inte om honom och efter en stund tröttnar han och går iväg. Mamman och systemen fortsätter att baka i det tysta, de säger ingenting utan är helt uppslukade av leken med leran.

Tolkning:

Vi uppfattade denna rollek som väldigt monotont. Ingenting hände som förde leken framåt. Detta kan vara en av orsakerna till att pojken började låtsasbråka med de andra i familjen då han ville ha en utveckling i leken. Att ingenting hände kan bero på att det inte fanns någon stark ledare i gruppen, ingen som riktigt vågade ta initiativet och då kanske rubba den lekharmoni som fanns. Men det kan också ha varit så att det viktiga med leken var att få baka med leran och därför fanns det ingen anledning till att föra leken vidare.

Konflikten som uppstod berodde på att ingen ville vara lillasyster och flickorna bara hade en storsyster i sina riktiga familjer och därför kunde det inte finnas två storsysstrar. Detta är ett tydligt exempel på att barn för in sina egna erfarenheter i leken. Detta slutade med att den ena flickan lämnade leken. Vi ser det som att båda flickorna i detta sammanhang hade bristfällig social kompetens då de båda fann det viktigare att det skulle bli rätt enligt deras teori än att båda skulle få vara med och leka. De kunde med andra ord inte hantera konflikten som uppstod.

4.1.5 De två lekarna

Observationen sker i förskolans gemensamma lekrum. I lekrummet finns ribbstolar, mjuka mattor och kuddar. De båda syskonavdelningar har slagits samman och 14 barn deltar i observationen, varav fem är pojkar och nio är flickor. Två pedagoger finns även på plats, men har till större del en mer övervakande än lekande roll. Under observationen som pågick i 40 minuter studerade vi två olika grupper som lekte varsin lek.

Hundarna

Fem barn leker att de är hundar och människor. De två pojkarna i leken är hundar och de tre flickorna är matte och husse till hundarna. Hundarna har tilldelats var sitt koppel som de har när människorna är ute och går med dem. I leken finns bestämda regler om hur hundar ska bete sig, hundarna får absolut inte hoppa och de får inte vara i köket när husse och matte lagar mat. Människorna har lagat sin mat och ger hundarna sin mat i kuddar som symboliserar hundskålar där de får sin mat och sitt vatten. När alla har ätit är det dags för promenad. Under den korta promenaden börjar den ena hunden skälla, varav den andra hänger på. Hundägarna ryter genast till och säger till hundarna att de måste sluta skälla. När de kommer hem från promenaden avslutas leken.

Tolkning:

Rollerna i leken är tydliga och präglade av det beteende karaktären har. De använder sig av olika redskap för att tydliggöra de olika rollerna. De roller som utspelas är tydligt präglade av de sociala normer de rollerna står för i det verkliga livet.

Resan till Öland

Denna lek börjar på en båt som är på väg till Öland för att se på djur. De nio barn som befinner sig på färjan består av tre pojkar och sex flickor. Med på båten finns även en pedagog som frågar barnen hur de tror Öland ser ut. Ett barn tror inte att det finns några toaletter på Öland, ett annat säger att man måste diska utomhus på Öland medan en tredje säger att här kan man sola. När de kommer fram till Öland bestämmer sig två av barnen för att resa vidare till Tyskland där de ska bada och hitta pengar. De sju kvarvarande barnen vill gå och se på cirkus. Men för att komma dit måste alla barnen simma. När de kommit fram till cirkusen ropar ett av barnen:

– Vi måste ju köpa biljetter för att komma in på cirkusen.

Ett av barnen tar snabbt initiativet och tar rollen som biljettsäljare. Flickan som är biljettförsäljare säger till de andra barnen att ställa sig i kö för att köpa biljett. Efter det att alla barn har köpt var sin biljett släcks det ner i lekrummet och de barnen som vill vara med i cirkusen tar sig an den rollen med de andra, även de som inte varit med i leken från början agerar som publik. Föreställningen är igång och de barn som blivit cirkuspersonal uppträder till publikens jubel och applåder. Här avbryter vi observationerna för denna gång.

Tolkning:

Rolleken i denna lek börjar inte förrän barnen bestämmer sig för att gå på cirkus. Då uppstår rollindelningen naturligt och barnen tar på sig roller som biljettförsäljare, publik och cirkuspersonal. Alla barn spelar ut sin roll, till och med barnen som agerar publik uppträder som en publik ska uppträda, det vill säga applådera och jubla när cirkuskonsterna utförs. Barnen valde här själva rollerna och det var ingen som bestämde vem som skulle vara vem utan de tog på sig roller som de kände sig bekväma i. I leken yttrade sig social kompetens genom turtagande, lyssna på sina kamrater och genom kommunikation.

4.1.6 Mallorca

Denna observation utspelar sig i de båda syskonavdelningarnas gemensamma lektrum. Barngrupperna är sammanslagna och åtta barn är närvarande, varav där är två pojkar och sex flickor, samt två pedagoger som finns i närheten. Observationen varade i cirka 40 minuter.

Hela barngruppen leker tillsammans. De sitter på en röd, mjuk matta som ska föreställa ett flygplan. De båda pojkarna är både piloter och två av flickorna är flygvärdinnor som serverar mat och dricka till de barn som är passagerare. När de kommit fram till Mallorca som planet åker till talar en av pojkarna om för de andra att de är framme. De båda flickorna hjälper var och en av passagerarna av planet. Flickorna som var flygvärdinnor tar redan vid ankomst på sig rollen som reseledare utan några invändningar från de övriga barnen. Först ska de till havet och bada. När de väl kommer fram till havet vågar inte en av flickorna bada för det finns otäcka hajar i vattnet. De andra barnen blir livrädda och badandet blir inställt. Nu är det dags för lunch. De åker till en restaurang där en av pedagogerna plötsligt blivit anställd som servitris och kock. Efter restaurangbesöket åker de till Mallorcas djurpark som tydligen är

världens största djurpark. För att komma in på djurparken måste man betala inträde och de två reseledarna som är har en mer bestämd roll i gruppen tilldelar en av de andra flickorna rollen som receptionist på djurparken. När alla betalat och kommit in träffar de på alla möjliga sorters djur som består av nallar och leksaksdjur. När de sett alla djur tycker barnen att de varit iväg länge nog och vill flyga hem igen. Barnen är snabbt ombord på flygplanet igen och kaptenerna informerar alla passagerare om att ta på sig säkerhetsbältena. Flygvärdinnorna serverar barnen glass och snart är de alla hemma igen. Piloterna välkomnar alla hem igen och leken avslutas här.

Tolkning:

Pojkarna tar rollerna som piloter och de två ledande flickorna i gruppen tar rollerna som flygvärdinnor. Dessa två flickor tar vid ankomst genast på sig rollerna som reseledare utan någon protest av de andra lekdeltagarna. När de senare delar in de andra barnen i roller får de som de vill utan att någon av de andra barnen har några invändningar. Märkbart är att pojkarna tar på sig rollerna som piloter som är ett mansdominerat yrke medan flickorna tar på sig roller som flygvärdinnor och reseledare som är kvinnodominerande yrken. Leken leds av de två flickorna som hela tiden för handlingen framåt och tilldelar sina tjejkompisar olika roller. De avslutar inte leken rakt av utan har ett tydligt slut där de reser hem till Sverige igen.

4.1.7 Pippi

Denna observation gjordes inomhus på en av syskonavdelningarnas lekrum. Lekrummet består av en soffa, en fåtölj och längs ena väggen är det gardrober med diverse kläder som barnen får använda sig av till att klä ut sig. Gruppen bestod av elva barn, fem pojkar och sex flickor samt två pedagoger och en besökande förälder. I lekrummet där observationen pågick befann sig en flicka och två pojkar. Observationen pågick i cirka 20 minuter.

Barnen i lekrummet leker mamma, pappa, barn. Familjen består av en mamma (flickan) och två hundar (pojkarna), samt en docka som är bebis. Flickan har burit in några kuddar, en madrass och lite leksaksmatvaror och kastruller i plast. Hundarna springer runt i rummet där de skäller och busar med varandra medan mamman håller på att bygga upp ett hus av madrassen och kuddarna. När huset är färdigt går hon in och börjar laga mat som hon sedan matar sin bebis med, allt i tysthet. Hundarna reser sig nu upp på två ben och går in i det

närbelägna dockrummet, hämtar en leksakskassaapparat med låtsaspengar i, sätter sig i soffan och börjar sortera pengarna. Mamman håller fortfarande på att pyssla i sitt kök och med jämna mellanrum får hon lyfta upp bebisen. Hon bryr sig inte alls om att pojkarna har lämnat leken och tittar lite konstigt på oss när vi frågar vad hon leker

– Jag leker inte, svarar hon, vänder sig om och fortsätter arbeta i sitt kök.

Inte heller pojkarna leker längre, de håller på att sortera pengar och är inte alls i några roller.

Plötsligt kommer det in en annan flicka i rummet. Hon öppnar en av gardroberna och börjar klä ut sig. Pojkarna får syn på henne och går bort och frågar vad hon gör.

– Jag ska vara Pippi, svarar hon.

– Men det finns inget Pippihår, säger en av pojkarna.

– Men jag har redan Pippihår, svarar flickan och drar i sitt röda hår, för att sedan titta bort mot oss:

– Visst har Pippi likadant hår som mig.

Båda nickar instämmandes på detta och svarar ja.

– Då vill jag vara Kling, säger en av pojkarna.

– Jag också, säger den andre, så börjar även de klä ut sig.

Pippi får på sig en kjol och ett par skor. Pojkarna får på sig vars en hatt, den ene en polis t-shirt och den andre en blå t-shirt. När de är utklädda springer pojkarna under häftiga ljud effekter ut ur rummet och in i avdelningens kök medan Pippi gör hopsasteg ut i samma kök under tiden hon högt sjunger ”här kommer Pippi Långstrump...”.

Ute i köket börjar poliserna jaga Pippi och nu springer de hejvilt runt i köket och in i det lilla lekrummet där vi sitter. När poliserna fångar Pippi knuffar hon lätt ner dem på golvet där de rullar runt. Sedan springer de ytterligare en gång ut i köket under höga rop:

– Stoppa henne, skriker poliserna på annan dialekt.

Nu får en av pedagogerna tag på barnen och säger till dem att får lugna sig lite för det finns faktiskt barn som blir störda av deras vilda lek.

Då kommer Pippi och pojkarna in i lekrummet igen och börjar brottas med varandra, pojkarna mot Pippi. Pojkarna har inte en chans, gång på gång knuffar Pippi lätt ner dem på golvet under pojkarnas egna ljud effekter. Nu går Pippi bort till gardroben igen och börjar ta av sig sina Pippikläder och pojkarna som genast slutar låtsasbråka med henne, ställer sig bredvid och tittar förväntansfullt på henne. Vi frågar om hon inte ska vara Pippi längre. Hon svarar:

– Pippi har faktiskt olika färger på sina strumpor och sådana strumpor har vi inte här inne, så jag kan inte vara Pippi längre.

Nu tar hon på sig en hatt istället och förklarar för pojkarna att hon också är Klang.

– Är det ingen som ska vara Kling? **frågar** vi.

– Nej, får vi till svar.

Den nye Klang (flickan) tar nu de andra Klangarnas hattar och springer skrattandes snabbt ut i köket med pojkarna efter sig. En av pedagogerna där ut säger till dem att de nu faktiskt får lugna sig varpå de tre barnen springer in i lekrummet igen och börjar brottas under vilda skratt. Nu när flickan inte är Pippi längre tar pojkarna i lite mer och lyckas med svårigheter att brotta ner henne på golvet.

- Vi leker inte detta längre, säger flickan varpå pojkarna genast släpper henne och leken slutar.

Tolkning:

I leken med de två hundarna och mamman saknades en tydlig ledare. Mamman var väldigt tystlåten men ändå kreativ i sin lek. Hon byggde ett hus och hämtade de verktyg hon behövde för att tydliggöra leken. De båda pojkarna tröttnade tillslut på att vara hundar och lämnade leken i tysthet för att leka någonting annat. Det fanns ingen spänning i leken och det viktiga för flickan var inte att säga till hundarna utan få sitt hus färdigt. Bristen på en tydlig ledare kan ha gjort att pojkarna tröttnade.

När den andre flickan kom in i rummet och började rota i gardroben väcktes pojkarnas nyfikenhet. Här måste vi också tillägga att denna flicka är en stark person som är väldigt kreativ och drivande i sina lekar. Hon är gärna den som bestämmer och för de lekar hon är med i framåt.

När leken börjar syns och hörs det tydligt att de involverade i leken vet lekens regler utan att behöva diskutera dessa med varandra. Pojkarna är även medvetna om att Pippi är starkare än Klingarna och låter sig därför lätt puttas omkull. De klarar av detta utan att komma i konflikt med varandra för att de leker i samförstånd. Även när leken är slut och pojkarna får ta i så sker det under lugna former och ingen blir arg eller ledsen. De har ett bra samspel med varandra. De visar också varandra respekt, då flickan inte vill vara med längre släpper genast pojkarna henne.

Anledningen till att leken slutar är att de inte kan leka leken som de vill på grund av att de enligt pedagogen stör de barn som vill ha det lite lugnare.

4.2 Sammanfattande **tolkning** av observationerna

Vi observerade under arbetets gång att gruppens informella ledare ofta tog på sig roller som var av en socialt utmärkande karaktär som till exempel en mamma, Pippi eller flygvärdinna. Vi tolkar det som att gruppens informella ledare oftast hade en bra utvecklad social kompetens och ett förhållningssätt till de andra barnen som gjorde att de enkelt kunde kommunicera med de andra. Detta gjorde att de andra barnen fann sig utan större konflikter i de roller som de blev tilldelade. Vi såg också att den starke ledaren i de lekar vi observerade förde handlingen framåt och skapade goda förutsättningar för en social situation.

Vi såg också att barnen i deras rollekar gärna återskapade de sociala erfarenheter de haft med sig från exempelvis hemmet och från vuxenvärlden. De var väl medvetna om hur saker och ting skulle skötas samt hur olika personer skulle bete sig och avbröt gärna leken för att förmedla sin kunskap till sina kamrater. Uppstod det konflikter mellan två jämbördiga individer vände de sig antingen till den informella ledaren eller till någon pedagog för att lösa problemet. Var det däremot så att konflikten var mellan en stark och en svag individ vann oftast den starke individen. En del av de barn vi observerade hade också förmågan att föra en diskussion omkring ett problem som uppstod i leken.

5. Diskussion

För att barnen ska få den bästa förutsättningen för en god social kompetensutveckling behövs det många och goda förebilder omkring dem. Då barn ofta reflekterar sin egen bild av verkligheten i sina lekar är det viktigt som förälder och pedagog att ge barnen ett så stort helhetsperspektiv på den som möjligt. Pedagogerna kan till exempel tillsammans med barnen göra ett studiebesök i en affär för att visa hur arbetet i en affär går till. Som förälder bör man låta sina barn göra saker i olika miljöer utanför hemmet. Som Knutsdotter Olofsson (1993) och Jorup och Preisler (2001) påpekar är en viktig del av rolleken att barnen får träna på olika sociala handlingar och konsekvenserna av dessa. Har man tryggheten av att ha en vuxen människa som man litar på i närheten anser vi att barnen lättare kan ge uttryck för handlingar som skapar konflikter. Vi såg under våra observationer att barnen först och främst försökte lösa konflikterna själva, lyckades de inte lösa konflikten vände de sig istället till någon av de pedagoger som fanns tillgängliga. Enligt Norén-Björn (1988) och Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) lär sig barn att lösa konflikter och att bli arga utan att slåss i rolleken. Vi anser att det är viktigt att pedagogerna ger barnen möjligheten att lösa konflikter inom rolleken själva, då denna träning är viktig för den sociala kompetensens utveckling. Samtidigt som det är viktigt att pedagogerna alltid finns tillgängliga ifall att barnen inte kan lösa konflikten själva.

Vi har märkt hur barnen provat på olika vuxna roller i sina rollekar, och att barnen återspeglar sin egen uppfattning av dessa roller. Liksom Tullgren (2003) menar vi att barnen genom rolleken får möjligheten att utveckla och öka sina kunskaper om vuxenlivet. Barnens egen uppfattning av de olika rollerna och hur det organiserade vuxenlivet ser ut blir tydliga i rolleken. I observationen **kanalbyggarna** där barnen leker att de jobbar inom kommunen, tjänar barnen en viss summa pengar varje månad och har lunchrast precis som vuxna. Även i observation **storasysstrar** ser vi exempel på hur stor betydelse barnens egen uppfattning av verkligheten har. Vi ser här två bråkande flickor som båda vill vara storasyster i en familj. Båda flickorna har bara en storasyster och kunde inte föreställa sig att det kunde finnas mer än en storasyster i en familj.

I enlighet med Moyles (1995) anser vi att rolleken utgör grunden i ett regelstyrt beteende. Vi har sett i flera av våra observationer att barnen ständigt avbröt leken för att göra upp nya regler och ramar för lekens fortsättning. Det var viktigt för nya barn som kom in i leken att förstå lekens struktur och regler för att kunna bli en lekdeltagare. De barn som inte kunde anpassa sig till detta, kunde heller inte vara med och leka. I observationen **kojan** ser vi tydligt exempel på detta där en grupp barn leker mamma, pappa, barn i en koja. En grupp barn går in i kojans varpå mamman genast avbryter leken och säger åt barnen att de måste plinga innan de går in. Mamman är snabb på att sätta upp regler för de nykomna barnen så även de får en naturlig roll i leken. Pojken som anländer senare och vill vara med och leka ställer sig utanför kojans och frågar om han får vara med i leken. Han är medveten om att leken har en viss regelstruktur och går därför inte rakt in i leken utan ställer sig utanför kojans och frågar om han får vara med. Han har förstått att det finns regler i leken och han anpassar sig till dessa. Även Vygotsky (Bråten, 1998) menar att barnen följer ett omedvetet regelsystem i sina rollekar där de tolkar rollerna utifrån sina erfarenheter. Barnet vet hur en mamma ska agera, och håller sig därför inom dessa sociala ramar. Vi anser att barn som gång på gång agerar utanför dessa givna ramar riskerar att bli uteslutna ur leken. I observationen **hundarna**, där barnen leker hund och matte ser vi tydligt hur barnen har en bestämd och enad uppfattning om hur hund och matte ska bete sig, till exempel så får hundarna inte vara i köket och i rollen som matte ingår det att säga till hunden om den inte följer reglerna. Ytterhus (2003) menar för att rolleken ska fungera krävs det att alla i gruppen spelar sin roll på ett korrekt sätt och att alla är medvetna om hur de olika rollerna ska spelas. Barnen skapar en inre struktur i leken baserad på sina erfarenheter och uppfattningar av rollerna. Barnen i leken är medvetna om de olika rollernas förutsättningar och på grund av detta flyter leken på bra utan att några konflikter uppstår. Pojkarna som spelar hundarna finner sig i att bli tillsagda för att detta är en del av leken.

Norén-Björn (1988) skriver att rolleken ger uttryck åt barnens samlade sociala erfarenheter och att de med hjälp av sin fantasi sätter in dessa erfarenheter i nya sammanhang. Förutsättningen för att detta ska fungera är att barnen går ur sin egocentriska värld och börjar samarbeta med varandra. I observationen **resan till Öland**, reser barnen till Öland som de har olika uppfattningar och erfarenheter om. Barnen går på cirkus varav ett av barnen påpekar att man först måste köpa biljetter. Ett annat barn tar snabbt rollen som biljettförsäljare. De andra barnen accepterar detta och ställer sig i kö för att köpa biljetterna. Alla barn har en roll, antingen som cirkuspersonal eller publik. För att denna lek skulle fungera krävdes det att

barnen tog del av varandras sociala erfarenheter om Öland och cirkus samt att de samarbetade med varandra.

För att barn ska kunna leka tillsammans krävs det att de tre lekreglerna, samförstånd, ömsesidighet och turtagande, som Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) tar upp fungerar. I observationen **upptäcktsfärden** där flickorna genom diskussion har kommit fram till att det fallna trädet är en gunga, avbryts leken när en annan flicka själv bestämmer att trädet ska vara en dörr. Precis som ovanstående författare skriver bryter leken samman när det blir obalans i makten. Flickan bryter den harmoni som de andra barnen har skapat samtidigt som hon ger upphov till en helt ny lek. Vi ser tydligt vikten av att lekreglerna följs för att en lek ska kunna utvecklas.

I våra observationer har vi märkt att yngre barn som leker med äldre barn ofta har en mer tillbakadragen roll och påverkar inte lekens utveckling, utan finner sig i att bli styrda av de äldre barnen. Exempelvis ser vi detta i observationen **Mallorca** där en grupp barn reser till Mallorca. Det är de äldre barnen i gruppen som tar de aktiva rollerna. De yngre barnen är dock med i leken men har en mer iakttagande roll, de blir inte indelade i några roller av de äldre barnen utan är mer med som passiva deltagare. I denna observation har de äldre barnen roller som reseledare, piloter och flygvärdinnor medan de yngre barnen har roller som passagerare och åskådare. Detta är något som återkommer i de flesta av våra observationer, de äldre barnen är de som bestämmer i gruppen. Hangård Rasmussen (1981) menar att det inte är ovanligt att barn observerar de äldre kamraterna när de leker. Vi menar att de yngre barnen i leken ofta är med som observerande deltagare för att lära sig de äldre barnens mer komplicerade lekregler. Vi har inte sett några barn som stått utanför och iakttagit de äldre barnens lekar utan iakttagandet har skett inom leken. Utifrån det vi har observerat anser vi att de yngre barnen vi observerat trivs med rollen som passiva deltagare när de leker med de äldre barnen. Anledningen till vår tolkning är att de yngre barnen gärna lekte med de äldre barnen när de fick tillfälle. Det var inte många av barnen som klagade över att de blev indelade i roller utan de fann sig i detta utan invändningar.

Vi har även märkt att barn i samma ålder har lättare för att improvisera med varandra som Jorup och Preisler (2001) skriver. De behöver oftast inte göra upp lekens struktur före leken. Detta ser vi till exempel i observationen **Pippi** där en flicka klär ut sig till Pippi Långstrump. De båda pojkarna som redan är i rummet förstår genast lekens struktur och de behöver inte

göra upp några regler för leken. Dessa tre barn är i samma ålder och har antagligen då samma referensramar när det gäller hur de olika karaktärerna agerar i Pippis värld. Leken börjar direkt utan att det uppstår några missförstånd barnen emellan. De signalerar att det är lek genom att byta dialekt. Även i andra observationer har vi sett att barnen intar en annan dialekt när de leker. När de är i leken och vill förklara någonting för lekens fortsatta utveckling eller tydliggöra något i leken återgår de till sin normala dialekt. Både Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) samt Tullgren (2003) skriver att barn signalerar med hjälp av sin röst, kroppsspråk och mimik när de är i och utanför leken. I Pippileken ser vi även att pojarna förtydligar sina roller av Klang genom att de lätt ramlar när Pippi knuffar omkull dem och att de sedan rullar runt på golvet. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar att såväl det verbala som det kroppsliga språket har stor betydelse för leken. Med hjälp av dessa språkliga redskap har barnen lättare att knyta kontakter samt att förhandla och samarbeta i leken. Säljö (2000) menar att det är med dessa redskap som vi kommunicerar med varandra.

5.1 Resultatets betydelse för vår yrkesroll

Vi har mött begreppet social kompetens tidigare men aldrig riktigt förstått vad det egentligen innebär. Genom vårt arbete har vi insett att barnen måste få leka själva utan inblanding från pedagogerna. Även leken är en lärande situation där barnen lär sig av varandra och vi anser att leken är en av de viktigaste sociala lärandesituationerna i barns liv. Som pedagog är det viktigt att hela tiden vara tillgänglig för barnen men att låta dem själva få möjligheten att lösa de konflikter som uppstår i leken. Barnen måste själva få möjligheten att dela in varandra i roller och i leken fatta viktiga beslut som för leken framåt. Genom att göra detta anser vi att barnen lär sig att visa ömsesidighet, respekt, turtagande och att hantera konflikter.

Då barns tidigare erfarenheter har stor betydelse för rollekens utformning gäller det för pedagogen att vara medveten och vara uppmärksam på att alla barn har olika erfarenheter så att man kan utveckla dessa erfarenheter till en helhet i deras samhällssyn.

5.2 Förslag till framtida forskning

Under arbetets gång har vi diskuterat intressanta ämnen som vi själva gärna hade forskat vidare inom. De ämnen vi har diskuterat är följande:

- Vilken betydelse har rolleken för invandrarbarn i leken med svenska barn?
- Hur kan pedagogen bidra till att utveckla den sociala kompetensen hos de barn som visar brister i denna?

5.3 Sammanfattning och slutsats av arbetet

I vårt arbete har vi belyst vikten av att låta barn leka därför att barn genom leken naturligt utvecklar sociala förmågor i samspel med varandra och de ser inte leken som en kravfylld lärandesituation. När barnen kommer upp i skolåldern ersätts ofta leken med mer planerad verksamhet och då åsidosätts leken. Därför anser vi att det är av största vikt att barnen får möjligheter till att leka även inom skolans ramar, inte bara på rasterna utan att man även sätter ut tid på schemat för fri lek inom skolan. Vi har med hjälp av observationer undersökt hur den sociala kompetensen yttrar sig i rolleken. Vi har utifrån relevant litteratur och våra observationer diskuterat resultaten vi fått fram utifrån Säljös (2000) sociokulturella perspektiv. Vi har genom vårt arbete kommit fram till att den sociala kompetensens yttringar i barns rollek är tydliga, då de i rolleken måste samarbeta med varandra för att föra leken framåt. Den sociala kompetensen yttrar sig på många sätt i rolleken där de mest framträdande sociala beteenden är samarbete, turtagande, förmåga att kunna lösa konflikter och samförstånd. Vi tycker att det är mycket viktigt att låta barn leka utan att vi vuxna styr leken för mycket. Mycket av det barnen lär sig genom varandra försvinner om vuxna styr leken alltför mycket. Barn utvecklar bland annat sin sociala kompetens genom samspelet med varandra och därför tycker vi det är viktigt att de får göra det utan vuxnas intrång. Som avslutning på vårt arbete vill vi anknyta till Jorup och Preisler (2001); från treårs ålder utgör vänskap en av de mest centrala ingredienserna i barns liv. Den viktigaste sociala aktiviteten för barn i den åldern blir då den sociala leken med varandra.

Referenser

- Bladsjö, A. Holmbom, A. Johansson, B. Lagrell, K. & Nelander, L. (1984).
Ansvarspedagogik. Malmö: Liber Förlag
- Bråten, I. (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur
- Hangård Rasmussen, T. (1981). *Lekens betydelse*. Köpenhamn: Forlaget Barn & Unge
- Hangård Rasmussen, T. (1985). *Leken - det stora äventyret*. Köpenhamn: Forlaget Barn & Unge
- Herlitz, G. (2001). *Socialgrammatik*. Uppsala: Uppsala publishing house AB
- Hjorth, M- L. (1996). *Barns tankar om lek*. Stockholm: Almqvist & Wiksell international.
- Jorup, P. & Preisler, G. (2001). *Att göra gemensamt i leken – om lekens kommunikativa villkor*. Stockholm: Stockholms Universitet Psykologiska institutionen
- Jerlang, E. Egeberg, S. Halse, J. Jonassen, A-J. Ringsted, S. & Wedel-Brandt, B. (1999).
Utvecklingspsykologiska teorier. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber AB
- Knutsdotter Olofsson, B. (1991). *Varför leker inte barnen?*. Stockholm: HLS Förlag
- Knutsdotter Olofsson, B. (1993). *Lek för livet*. Stockholm: HLS Förlag
- Läraryrkesförbundet. (2004). *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrkesförbundet
- Läraryrkesförbundets förlag. (1996). *Pedagogiskt uppslagsverk*. Stockholm: Informationsförlaget och Läraryrkesförbundets förlag
- Moyles, J. (1995). *Släpp in leken i skolan*. Hässelby: Runa förlag AB
- Niss, G. & Söderström, A-K. (1996) *Små barn i förskolan*. Lund: Studentlitteratur
- Noren – Björn, E. (1988). *Arbeta – Leka – Lära*. Stockholm: LiberUtbildningsförlaget
- Norén - Björn, E. (1991). *Våga satsa på leken*. Wiksell Förlag AB
- Ogden, T. (2003). *Social kompetens och problembeteende i skolan*. Stockholm: Liber AB
- Pape, K. (2001). *Social kompetens i förskolan*. Stockholm: Liber AB
- Patel, R. & Davidsson, B.(2003). *Forskningsmetodikens grunder*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur
- Svenska akademins ordbok <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> 4 oktober 2005
- Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma
- Tullgren, C. (2003). *Den välreglerade friheten*. Malmö: Läraryrkesutbildningen Malmö högskola
- Ytterhus, B. (2003). *Barns sociala samvaro*. Lund: Studentlitteratur

- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Vygotsky, L S. (1978) *Mind in society – The development of higher psychological processes*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press
- Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Vygotskij, L. (1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga

Hej!

Vi är två lärarstudenter som går sista terminen på Högskolan Kristianstad. Vi skriver ett arbete om hur barns sociala kompetens yttrar sig i rolleken och skulle därför vilja göra några observationer på barngruppen genom att videofilma dem i leken. Videoinspelningarna kommer bara att analyseras av oss och det vi filmat kommer att förstöras när vi är klara med arbetet.

Tillåter ni att vi videofilmar ert barn?

Ja

Nej

Målsmans namn: _____

Barnets namn: _____

Med vänliga hälsningar

Albin Pålsson och Linus Lindborg